

Disiplinlerarası Eğitim Bağlamında Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabı ve Öğretim Programının Coğrafi Kavramlar ve Coğrafya Müfredatı Açısından Değerlendirilmesi

The Evaluation of the Highschool Sociology Textbook and the Curriculum in the Context of Interdisciplinary Education in Terms of Geographical Concepts and Geographic Curriculum

Ziya İnce¹, Coşkun Dikbiyik²

¹Sorumlu Yazar, Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, zince@nku.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0001-7389-8083>)

²Dr. Öğretim Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, cdikbiyik@nku.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-2006-4787>)

Geliş Tarihi: 26.11.2023

Kabul Tarihi: 05.03.2024

ÖZ

Ders kitapları belirlenen amaçlar doğrultusunda eğitim sistemi içerisinde müfredat programına bağlı olarak hazırlanan eserlerdir. Ayrıca bu eserler devletin bakış açısını da yansıtmaları bakımından önemlidir. Ders kitapları hazırlandıkları branşın bütün kavram ve terimlerini hedef öğrenci kitlesine en doğru şekilde bir sistematik ile sunarken komşu disiplinlerden de yararlanmayı ihmal etmez. Bu açıdan coğrafi kavram ve terimler bazen tarih, sosyoloji ve edebiyat gibi diğer sosyal bilimler branşlarında, bazen fizik, kimya, biyoloji gibi fen bilimlerinde bazen de İngilizce, Almanca gibi yabancı dil eğitimi branşlarında da kullanılabilir. Bu açıdan kavram kullanımını araştırarak disiplinlerarası çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada disiplinlerarası bağlamda Coğrafya ve Sosyoloji bilimlerinin birbiri ile ilişkisi ve kavram kullanım durumu ders kitapları yönünden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 2022-2023 öğretim yılında ortaöğretim kurumlarında okutulan sosyoloji ders kitapları coğrafya müfredatı ve coğrafi kavramlar açısından incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmada elde edilen veriler içerik ve betimsel analize tabi tutulmuş ve sonuçlar tablo ve grafikler ile sunulmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sosyoloji ders kitaplarında kavramlar daha çok insan ve mekân kavramları çevresinde toplanmakta, beşerî ve iktisadi coğrafya alanı ile bağlantılı bulunmaktadır. Toplumsal olguların ve gerçeklerin incelenmesi açısından bu tür disiplinlerarası çalışmaların geliştirilerek farklı örneklerle yapılabileceği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, coğrafya, ders kitapları, öğretim programı (müfredat), coğrafi kavramlar, disiplinlerarası araştırma.

ABSTRACT

Textbooks are works prepared in accordance with the curriculum within the education system in line with the determined purposes. These works are important in terms of reflecting the state's point of view. While the textbooks present all the concepts and terms of the branch in which they are prepared, to the target student group in the most accurate way, they do not neglect to benefit from neighboring disciplines. In this respect, geographical concepts and terms can sometimes be used in other branches of social sciences such as history, sociology and literature, sometimes in science such as physics, chemistry, biology, and sometimes in foreign language education branches such as English and German. In this respect, there is a

need for interdisciplinary studies investigating the use of the concept. In this research, the relationship between Geography and Sociology sciences in an interdisciplinary context and the use of concepts were tried to be revealed in terms of textbooks. For this purpose, sociology textbooks taught in secondary schools in the 2022-2023 academic year were examined in terms of geography curriculum and geographical concepts. The data obtained in the research, which was carried out with the document review method, one of the qualitative research methods, was subjected to content and descriptive analysis and the results were presented with tables and graphics. According to the results obtained from the research, concepts in sociology textbooks are mostly gathered around the concepts of people and space, and they are related to the field of human and economic geography. It is recommended that such interdisciplinary studies be developed and carried out with different samples in terms of examining social facts and realities.

Keywords: Geography, sociology, textbooks, geographical concepts, teaching programme (curriculum), interdisciplinary research.

GİRİŞ

Bireyin gelişiminde ve toplumsal hayatın düzene girmesinde eğitimin yeri önemli bir noktadadır. Çok farklı tanımları yapılsa da eğitim; bireyin davranışında, kendi hayat sürecinde ve kasıtlı olarak istendik davranış değişikliği olarak tanımlanmaktadır (Öncül, 2000; Demirel, 2012; Güneş, 2015). Anaokulu ve ilkokuldan üniversiteye kadar farklı eğitim kademelerinde hem eğitim kurumlarında hem de sosyal hayatta farklı şekillerde insanoğlunun karşısına çıkan ve bireyi etkileyen eğitim, toplumların gelişimi için vazgeçilmez bir unsurdur. Okullarda farklı disiplinler adı altında gerçekleşen eğitim, disiplinlerin birbiri ile iletişimini ve etkileşimini gerektirmektedir.

Ortaöğretim kurumlarında fen, sanat ve sosyal alanlarda 10'dan fazla disiplin ile eğitim ve öğretim yürütülmektedir. Bu şekilde gerçekleştirilen eğitimin ayrı ayrı branşlar tarafından yürütülmesi disiplinler eğitim olarak tanımlanmaktadır. Ancak disiplinler eğitim ve öğretimin sınırlı fayda ve başarısı, diğer disiplinlerle iletişim kurmanın önemine temas eden disiplinlerarası yaklaşımı ortaya çıkarmıştır (Yıldırım, 1996). Özellikle 1980'lerden sonra disiplinlerarası eğitim; disiplinlerarası ve disiplinler ötesi eğitime doğru yönelmiştir (Klein, 1990; Lattuca, 2001; Drake & Burns, 2004).

Disiplinlerarası eğitim her geçen gün gelişen ve değişen dünyada eğitim ortamlarında ve toplumsal problemlerin çözümünde kendisine daha fazla yer bulmaya başlamıştır. (Aktan, 2007; Tercan & Yıldız-Bıçakcı, 2016; Şahin vd. 2018). Disiplinlerarası eğitim ve çalışmalar; beceri olarak ifade edilen problem çözüme, analitik düşünme, çıkarımda bulunma gibi üst düzey becerileri edinmede uygulamalı olarak kendine yer bulmuştur. Böylece 21. yüzyıldaki problemlere bütüncül ve disiplinlerarası bir bakış açısı ile çözüme kavuşturma beklentisi ortaya çıkmıştır (Uğraş, 2017). Bu anlayış doğrultusunda günümüzde eğitim-öğretim sürecinde, bilginin nereden ve nasıl elde edileceği ve nasıl kullanılacağı anlayışı ile problem çözüme becerilerine yönelik düşünceler ön plana geçmeye başlamıştır (Duman & Aybek, 2003).

Teknoloji alanındaki yenilikler ile eğitim ve öğretim alanlarında meydana gelen gelişmeler disiplinlerarasında yardımlaşmanın önemine işaret etmektedir. Aybek (2001)'e göre disiplinlerarası yaklaşımın öğretmenler ve öğrenciler tarafından daha çok tercih edildiği eğitim kurumlarında öğrenme ortamının daha canlı olduğu ve anlamlı öğrenin gerçekleştiği ifade edilmektedir.

Türkiye'deki eğitim sisteminde özellikle ortaöğretim kademesinde disiplinlerarası eğitim fiilen görülmektedir. Bunda Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurulları ve Zümreleri Yönergesi 12.madde 8/e fıkrası, 13.madde 6/c fıkrası, 14.madde 9/e fıkrası ve 15.madde 9/e fıkrasına göre branşlar/zümreler arasındaki işbirliğinin önerilmesinin (MEB, 2019) etkisi büyüktür. Bu doğrultuda öğretmenler sene başında yapılan zümre kurullarında disiplinlerarası işbirliğini karara bağlamaktadır.

Eğitimin önemli kaynaklarından biri de ders kitaplarıdır. Geçmişten günümüze değişmeden önemini koruyan ders kitapları Güneş (2015) ve Öncül (2000) tarafından; sistemli bir şekilde düzenlenmiş ve belli bir derste kullanılmak üzere hazırlanmış başlıca kaynak olarak tanımlanmıştır. Demirel (2012) ise doğruluğu sürekliliği ve değişkenliği irdelenebilen bir gerçeklik olan bilginin toplu hali olarak tarif etmiştir. Bu sebeple Murat Yurtsever tarafından kaleme alınan Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabı adlı kaynak, ortaöğretim sosyoloji ders programına göre yazıldığı ve branşın temel konularını oluşturan güncel bir eser olduğu için tercih edilmiştir.

Literatür tarandığında disiplinlerarası eğitim yaklaşımı konusunda Dünyada ve Türkiye’de birçok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Alanyazına göre; Mulder (2012), Doğan (2014), Consorte-McCrea ve Newing (2015), Gürkan ve Doğanay (2016), Tange, (2016), Onan (2017), Kızılay ve Kırmızıgül (2019), Küçük (2019), Turan (2019), Öztürk, Tuncel ve Oğuz (2019), Bear ve Skorton, D. (2019), Ayık ve İlik (2020), Liegeot (2020), Aytar ve Yazar-Kaptan (2021), İnce (2019), Özkan (2021), Üredi, (2022)’nin çalışmaları bunlar arasındadır. Liegeot (2020), disiplinlerarası eğitimin öğrencilerde eğitiminin demokratik sürecine katılma, eleştirel ve bilinçli vatandaşlar olmalarına yardımcı olduğunu vurgulayarak bu bakış açısının önemini ifade etmiştir. Tange, (2016), disiplinlerarası eğitimi kapsayıcılık açısından ele alırken, Consorte-McCrea ve Newing (2015) tek bir disiplinin sınırları içine rahatça sığmayan gerçek dünya sorunlarını ele alınması bakımından önemli bir yaklaşım olduğu üzerinde durmuştur. Ayrıca Mulder (2012), gerçek hayatta faaliyetlerin süper uzmanlıklara bölünmediğini disiplinlerin birbirine ihtiyacı olduğunu, birbirini tamamladığını vurgulamıştır. Bu bağlamda dünyada disiplinlerarası eğitime sahip öğrencilere ihtiyaç duyulacağı (Bear & Skorton, 2019) bu sebeple disiplinlerarası eğitimin önemini artacağı ifade edilmiştir.

Hem coğrafya hem de sosyoloji alanında farklı konularda disiplinlerarası çalışmaların olduğu görülmektedir. Örneğin Doğan (2014)’nın çalışmasında disiplinlerarası ders işlemenin coğrafya öğretimindeki başarıya etkisi incelenirken, İnce (2021)’nin araştırmasında disiplinlerarası eğitim bağlamında coğrafya konuları ile 12.sınıf İngilizce programı ve ders kitabına göre ele alınmıştır. Ayrıca Sezer ve Şanlı (2017), Coğrafya ders kitaplarında göç kavramını araştırırken, Gezer (2022) sosyal bilgiler ve hayat bilgisi ders kitaplarındaki coğrafi kavramları ele aldığı çalışmalar dikkat çekicidir. Zabun (2012)’un, Türkiye’de sosyoloji dersi öğretim programlarının amaç ve içeriklerini toplumsal değişim ile beraber ele aldığı çalışması ile Eroğlu ve Zabun (2021)’un sosyoloji ders kitaplarında yaşlılığın sosyolojik eğitimi konusundaki çalışmaları önemlidir. Eren ve Özdemir (2020) yaptığı çalışmada eğitim bağlamında sosyoloji ve coğrafya arasındaki ilişkiyi analiz etmeye çalışmıştır.

Toplumların incelenmesi değerlendirilmesi diğer toplumlar ile farklı yönlerden karşılaştırılmasında önemli bir bilim dalı olan sosyoloji, birçok bilim alanı ile iç içedir ve bunlardan faydalanmaktadır. Sosyolojinin faydalandığı, ilişki kurduğu bilimlerden biri de coğrafyadır. Özellikle beşerî coğrafya konularında konu birliği ve etkileşim alanında önemli bir yakınlık ve işbirliği bulunmaktadır. Toplum olayları zaman içinde olduğu kadar alan mekân içinde de gerçekleşen olaylardır. Sosyolojinin coğrafya ile olan ilişkisinin gündeme gelmesi de bu çerçevede anlam kazanmaktadır (Eğribel & Özcan, 2006).

Coğrafya disiplininin de çeşitli bilim dalları ile güçlü kavramsal bağları vardır. Bu bağlamda, beşerî coğrafya; ekonomi, sosyoloji, siyaset, tarih, demografi ile ilişki halindeyken, fiziki coğrafya ise jeoloji, meteoroloji, hidroloji ve pedoloji ile yakın bir etkileşim içindedir (Bennetts, 2005).

Literatürden de anlaşılacağı gibi hem coğrafya hem de sosyoloji bazı konuları açıklarken farklı bilimlerden faydalanmış çok sayıda kavram ve terimi de bünyesine alarak disiplinlerarası bir yaklaşım sergilemiştir.

1.1. Amaç ve Önem

Bu araştırmada ortaöğretim sosyoloji ders kitabı ve öğretim programının disiplinlerarası eğitim açısından coğrafya dersi ile kurulabilecek ilişkisinin kavramlar düzeyinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda “Ortaöğretim sosyoloji ders kitabı ve öğretim programının disiplinlerarası eğitim açısından coğrafya dersi ile kurulabilecek ilişkisi kavramlar düzeyinde nasıldır?” sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu temel problem doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır;

- Ortaöğretim Sosyoloji ve Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının yapısı, benzerlikleri ve farklılıkları nasıldır?
- Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramların coğrafyanın ana kolları ile ilişkisine göre dağılımı nasıldır?
- Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabının disiplinlerarası eğitim bağlamında coğrafya dersinin öğretimine katkısı nasıldır?

İncelediği konular itibariyle benzerlik ve ilişki gösteren coğrafya ve sosyoloji disiplinleri kullandıkları terminoloji ve kavram ağları sebebi ile disiplinlerarası eğitim bağlamında sıkça işbirliği yapma durumundadır. Ancak literatür tarandığında coğrafya ve sosyoloji arasındaki işbirliği ve disiplinlerarası ilişkiyi ortaya koyan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda sosyoloji ders kitapları ve müfredatı coğrafya müfredatı ve coğrafi kavramlar açısından incelenmeye çalışılmıştır. Bu araştırma, coğrafya ve sosyoloji branşlarında kullanılan ortak ve benzer kavramların dağılımını tespit etme, konulara göre ortak etkinlikler planlama ve alana katkı sağlayacak disiplinlerarası bir çalışmayı hedef alması bakımından önemlidir.

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Coğrafya ve sosyoloji branşlarında disiplinlerarası bir çalışma olan bu araştırmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Cohen vd. (2013)’a göre nitel araştırmalar, belirli bir grup, durum veya olgu üzerinde derinlemesine bir araştırma yapmak istendiğinde tercih edilmektedir. Yıldırım ve Şimşek (2013) ise nitel araştırmayı alguların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ele alındığı bir süreç olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda nitel araştırmada araştırmacı, yaptığı araştırma verilerini toplayan, yorumlayan ve sonuçta hipotezini bir yapıya dönüştüren bir rolde yer almaktadır (Cooper & White, 2012). Ayrıca nitel araştırmada görüşme gözlem ve doküman analizi veri toplama yöntemleri olarak (Merriam, 1998) karşımız gelmektedir. Bu araştırmada ortaöğretim sosyoloji ders kitabı ve öğretim programının disiplinlerarası eğitim açısından kavramlar düzeyinde coğrafya dersi ile ilişkisi araştırılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesinin tercih edildiği araştırmada sosyoloji ders kitaplarında yer alan kavramların coğrafya ana kolları temel alınarak kategori ve alt kategorilere göre sıralanmıştır. Doküman incelemesi nitel araştırmalarda veri toplama yöntemi olarak bazen tek başına kullanılabilirliği gibi bazen de diğer yöntemlerle beraber kullanılmaktadır. İçeriğin genel olarak taranması, çözümlenmesi, araştırma kapsamına giren dokümanların toplanarak belirli bir düzen içinde incelemesi şeklinde tanımlanmıştır (Karasar, 2013; Çepni, 2018).

Araştırmada sosyoloji ders kitabında tespit edilen kavramlar sayılar ile ifade edilmiş ancak nitel araştırmanın temel ruhuna bağlı kalınmıştır. Demirkasimoğlu (2021)’na göre nitel araştırmalarda nicel araştırma geleneğinin bir özelliği olan nicel verilerin (sayıların) kullanılmayacağı iddiası nitel araştırmanın esnek doğasına uymayan katı bir genelleme olarak görünmektedir. Ayrıca nitel araştırmalarda sayılar ve sayısal ifadelerin kullanımı, Maxwell’in (2010), iç genellenebilirlik şeklinde yorumladığı (nitel araştırmacılar bu durumu çoğunlukla transfer edilebilirlik olarak isimlendirir) özelliğe katkı sağlamaktadır (Demirkasimoğlu, 2021).

Nitel çalışmalarda bazen veriler nicelleştirilme özelliği doğrultusunda sayısallaştırılabilir (Mayring, 2011). Çalışma metninde toplanan nitel veriler, kod ve kategoriler şeklinde tasnif edilerek frekanslara dökülür, sıklık tabloları halinde sunulur. Bu konuda Karasar (2013) da nitel araştırmalarda bazı verilerin nicelleştirilerek sunulabileceğini ifade etmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabı, Sosyoloji dersi öğretim programı ve Coğrafya dersi öğretim programı oluşturmaktadır. Sosyoloji ders kitabı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2020 yılında basılan, 182 sayfa ve 6 bölümden (ünite) oluşan bir ders kitabıdır. Sosyoloji dersi öğretim programı 2009 yılında basılmış ve 84 sayfadan oluşmaktadır. Coğrafya dersi öğretim programı ise 2018 yılında basılmış ve 46 sayfadan oluşmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabı, Sosyoloji dersi öğretim programı ve Coğrafya dersi öğretim programı incelenmiştir. Ders kitabı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2022-2023 öğretim yılında ortaöğretim kurumlarında Sosyoloji ders kitabı olarak kullanılan, Murat Yurtseven tarafından yazılan, Tuna Matbaacılık yayınevi tarafından ilk defa 2020 yılında basılan bir kitaptır. Öğretim programlarından Sosyoloji dersi öğretim programı 2009 ve Coğrafya dersi öğretim programı ise 2018 tarihlidir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada öğretim programları ve Sosyoloji ders kitabından elde edilen veriler betimsel içerik analizi ile analiz edilmiştir. Betimsel içerik analizi; incelenen dokümanlardaki metinlerin belirli kurallar doğrultusunda oluşturulan kod ve kategoriler ile çözümlendiği bir yöntem olarak tanımlanır (Yıldırım, 2015). Betimsel analizde; bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verileri işleme, bulguları tanımlama ve bulguları yorumlama (Yıldırım & Şimşek, 2013) temel safhaları ifade etmektedir. Bir başka deyişle araştırma verilerinde kodlama ve ayıklama yapma, kodlardan kategori oluşturma, geçerlik ve güvenilirliği sağlama ve elde edilen verileri incelemek için bilgisayara aktarma (Saban, 2008) çalışmaları bu araştırmanın analiz aşamasında takip edilen faaliyetler olmuştur. Sosyoloji ders kitabı iki alan araştırmacısı ve iki alan uzmanı tarafından okunmuş ve kategorilere göre kodlanmıştır. Sosyoloji ders kitabında geçen, araştırmacı ve uzmanların üzerinde uzlaşıya vardığı kavramlar coğrafyanın bölümleri Beşerî, İktisadi, Bölgesel ve Fiziki Coğrafya kategorilerine ayrılmış ve sıklıklarına göre sınıflandırılmıştır. Araştırmada güvenilirliği sağlamak için uzmanların görüşleri dikkate alınarak Miles ve Huberman (1994) formülü (Görüş birliği/Görüş birliği + Görüş ayrılığı) formülü kullanılmıştır. Bu formül ile yapılan hesaplama neticesinde araştırmacılar arasındaki güvenirliliğin 0,91 olduğu tespit edilmiştir. Bu oran literatürde de (Yıldırım & Şimşek, 2013) belirtildiği üzere oldukça güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmacıların üzerinde ortak karara vardıkları kavramlar kelime bulutu ve tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırmada sosyoloji ve coğrafyanın kesiştiği noktalar, metinler ve görseller doğrudan alıntılar şeklinde sunulmuş benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Disiplinlerarası eğitim bağlamında ortaöğretim sosyoloji ders kitabı ve öğretim programının coğrafi kavramlar ve coğrafya müfredatı açısından incelendiği bu araştırmada veri kaynakları incelenmiş, elde edilen bulgular araştırma alt problemlerine göre sunulmuştur.

3.1. Ortaöğretim Sosyoloji ve Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının Yapısı, Benzerlikleri ve Farklılıklarına Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde hem Sosyoloji hem de Coğrafya Öğretim programları detaylı incelenmiş ve benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Her iki branşın programlarına ait bulgular Tablo 1 ve Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 1

Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programı (2009) Kazanım Dağılım Durumu

Üniteler	Kazanım	Süre ders saati	Oran (%)
Sosyolojiye Giriş	5	6	8
Birey ve Toplum	10	10	14
Toplumsal Yapı	5	7	10
Toplumsal Değişme ve Gelişme	10	12	17
Toplum ve Kültür	8	12	17
Toplumsal Kurumlar	22	25	34
Toplam	60	72	100

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan Ortaöğretim Sosyoloji dersi öğretim programı (MEB, 2009) 13 amaç, 9 ölçme-değerlendirme aracı, 6 temel ünite ve 60 kazanım maddesinden oluşmaktadır (Tablo 1). Üniteler tek tek incelendiğinde; Sosyolojiye Giriş ünitesi 5 kazanım, Birey ve Toplum ünitesi 10 kazanım, Toplumsal Yapı ünitesi 5 kazanım, Toplumsal Değişme ve Gelişme ünitesi 10 kazanım, Toplum ve Kültür ünitesi 8 kazanım ve Toplumsal Kurumlar ünitesi 22 kazanım ile temsil edilmiştir.

Tablo 2

Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı (2018) Kazanım Dağılım Durumu

Üniteler	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf	Toplam
Doğal Sistemler	13	17	4	2	36
Beşeri Sistemler	4	12	20	17	53
Küresel Ortam: Bölgeler ve	3	1	9	11	24
Çevre ve Toplum	2	4	7	4	17
Toplam	22	34	40	34	130

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan Ortaöğretim Coğrafya dersi öğretim programı (MEB, 2018), 15 amaç, 8 yetkinlik, 8 coğrafi beceri, 4 temel ünite ve 130 kazanım maddesinden oluştuğu (Tablo 2) görülmektedir. Coğrafya öğretim programı da ünite bazında incelendiğinde; Doğal Sistemler ünitesi 36 kazanım, Beşeri Sistemler ünitesi 53 kazanım, Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler ünitesi 24 kazanım, son olarak Çevre ve Toplum ünitesi 17 kazanım ile temsil edildiği görülmektedir.

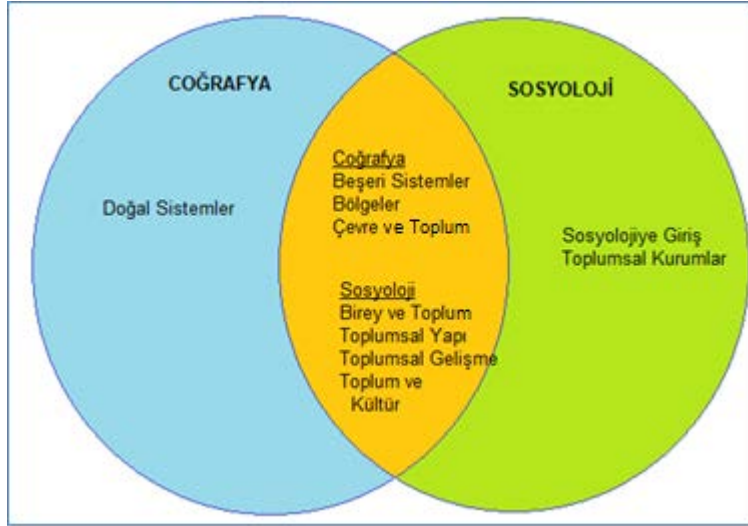
Tablo 1 ve 2 den de anlaşılacağı üzere Sosyoloji dersinin sadece bir sınıf düzeyinde programlandığı görülmektedir. Buna karşılık coğrafya dersinin dört sınıf seviyesinde programlandığı, her sınıf düzeyinde farklı sayıda kazanıma sahip olduğu, bu yapı ile sosyoloji dersinden daha fazla kazanıma ve ders saati sayısına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca coğrafya

dersi 9. ve 10.sınıflarda bütün orta öğretim kurumlarında zorunlu ders olması ders saati sayısının ve kazanım sayısının yüksek olmasında etkilidir.

Disiplinlerarası yaklaşım bakımından incelendiğinde sosyoloji ve coğrafya ünitelerinin konu, kazanım ve kavram bakımından benzerlikleri Şekil 1’de görülmüştür. Özellikle insan, mekân, yerleşme ve ekonomi kavramlarının çoğunlukla yer aldığı bölümlerin birbiri ile kesiştikleri dikkat çekmektedir.

Şekil 1

Coğrafya ve Sosyoloji Ünitelerinin Benzeştiği ve Ayrıştığı Bölümler

Şekil 1’de de görüldüğü üzere coğrafya branşının dört temel ünitesinden sadece Doğal Sistemler ünitesi sosyoloji ile konu bazında ortak noktalara ulaşamazken diğer üç ünitesi sosyoloji ile ortak noktalara ulaşmaktadır. Buna karşılık sosyoloji branşının altı temel ünitesinden sadece Sosyolojiye Giriş ve Toplumsal Kurumlar üniteleri coğrafya ile konu bazında ortak noktalara ulaşamazken diğer dört ünitesinin coğrafya ile ortak noktalara ulaştığı görülmektedir.

Her iki disiplin, öğretim programlarında ünite kazanım yapıları, kazanımların oranları, milli manevi değerler, öğretimde kullanılan öğretim materyalleri ve ölçme değerlendirme araçlarındaki çeşitlilik bakımından benzerlik görülmektedir. Buna karşılık ünite başlıkları, öğretim yöntemleri, amaçlar ve beceriler konusunda farklılıkların olduğu görülmüştür.

3.2. Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında Yer Alan Kavramların Coğrafyanın Ana Kolları ile İlişisine Göre Dağılımına Ait Bulgular

Bu bölümde Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramlar hem coğrafya öğretim programı hem de coğrafyanın ana kollarına göre dağılımı ayrı ayrı detaylı olarak ele alınmış ve tablo ve şekiller ile sunulmuştur.

3.2.1. Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramların coğrafya öğretim programına göre dağılımına ait bulgular

Bu araştırmada incelenen ve Yurtseven (2020) tarafından hazırlanan “Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabı” adındaki eser 184 sayfadan oluşmaktadır. Ortaöğretim sosyoloji dersi öğretim programına (2009) göre hazırlanan kitapta bol miktarda metin, şekil, resim, etkinlik ve ölçme değerlendirme araçları yer almaktadır.

Kitapta sosyolojinin temel öğeleri ve nitelikleri, öğretim programında belirtilen ve 13 maddeden oluşan genel amaçlar doğrultusunda hazırlandığı görülmektedir. Sosyoloji dersi öğretim programında belirtilen Sosyoloji Dersi Üniteleri (1 Sosyolojiye Giriş, 2 Birey ve Toplum, 3 Toplumsal Yapı, 4 Toplumsal Değişme ve Gelişme, 5 Toplum ve Kültür, 6 Toplumsal Kurumlar) ders kitabında da aynı sıra ve aynı yoğunlukta yer aldığı tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3

Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabı (2020) İçerik Yapısı

Ders Kitabındaki Üniteler	Kazanım Sayısı	Ana başlıklar	Ara Başlıklar	Sayfa Sayısı	Oran (%)
Sosyolojiye Giriş	5	5	10	21	11.41
Birey ve Toplum	10	6	4	20	10.87
Toplumsal Yapı	5	4	11	20	10.87
Toplumsal Değişme ve Gelişme	10	5	9	32	17.39
Toplum ve Kültür	8	7	18	24	13.04
Toplumsal Kurumlar	22	6	17	28	15.22
Diğer (Kapak, içindekiler,	0	0	0	39	21.20
Toplam	60			184	100.00

Tablo 3 incelendiğinde Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabı, öğretim programındaki kazanım sayısından farklı olarak ünitelere hemen hemen eşit oranda sayfa sayısı ayrıldığı görülmektedir.

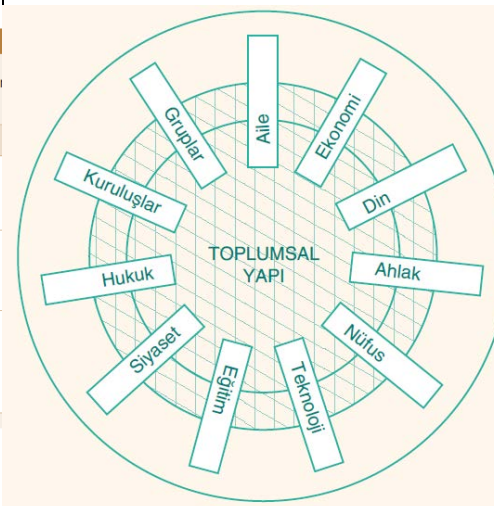
Ders kitabında Sosyolojinin coğrafya ile ilişkili yönleri incelendiğinde; bilimsel yöntem kaynaklık eden üç temel akıl yürütme şeklinin analoji, tümevarım ve tümdengelim olduğu ifade edilmektedir, Buna karşılık coğrafya bilimi konularını; sebep-sonuç, ilgi, dağılım ilkelerine göre ele almaktadır. Bunun yanında sosyoloji gündelik hayattaki meselelerin ardındaki toplumsal etkenleri açıklarken, bireylerin ve bireylerin oluşturduğu grupların birbiri ile etkileşimlerine odaklanmaktadır. Coğrafyada ise doğal ve beşerî ortamın birbiri ile etkileşimi, insanın doğaya, doğanın insana ve insanların birbirine etkisini irdelemektedir. İki disiplin arasındaki bu yapı ve benzerlikler bir işbirliğinin kolaylıkla yapılabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda durumu örneklemek açısından incelenen Yurtseven (2020)'e ait kitabın 27.sayfasındaki etkinlikte verilen örnekler tamamen coğrafya verilerine dayanılarak oluşturulan bir örnek olması bakımından dikkat çekmektedir (Şekil. 2).

Coğrafyanın özellikle beşerî-iktisadi coğrafya konuları, insanların doğa ile ilişkileri neticesinde ortaya çıkan sonuçlarını incelemektedir. Beşerî-iktisadi coğrafyada ele alınan konular ve alt dallar incelendiğinde nüfus, yerleşme, siyasi, kültür, medeniyet, tarım, sanayi, ticaret, ulaşım ve turizm gibi konuların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Buna karşılık sosyoloji de benzer şekilde toplumsal yapı ve unsurları (Şekil 3) üzerinde durmaktadır. Dikkatli incelendiğinde Yurtseven (2020)'nin kitabında sayfa 55'de yer alan etkinlikte verilen toplumsal yapı kavramını oluşturan unsurların beşerî coğrafya ile ilişkisi açıkça görülmektedir.

Şekil 2

Yurtseven (2020) Sosyoloji Kitabında yer alan etkinlik örneği

Etkinlik		
Aşağıda bilimsel yöntem kaynaklık eden üç temel akıl yürütmeye dair örnekler verilmiştir. Bunlara dayanarak tabloya ilgili akıl yürütme biçimine uygun bir örnek yazınız.		
	Örnek	Öğrenci Örneği
Analoji	Adana da Mersin de Akdeniz'in kıyı bölgesinde yer alan iki büyük şehirdir. Adana yoğun iç göç almaktadır. O hâlde Mersin de yoğun iç göç almaktadır.	
Tümevarım	Manisa'da, Muğla'da, İzmir'de ve Aydın'da tarım önemli bir geçim kaynağıdır. O hâlde Ege'de tarım önemli bir geçim kaynağıdır.	
Tümdengelim	Körfez ülkeleri için petrol önemli yer altı zenginliklerindedir. Kuveyt bir körfez ülkesidir. O hâlde Kuveyt'te petrol önemli yer altı zenginliklerindedir.	

Şekil 3

Toplumsal yapı ve unsurları (Yurtseven, 2020)

Beşerî coğrafyada yerleşme coğrafyası alt dalında kır yerleşmesi ve şehir yerleşmesi en başta gelen konular olmasına karşın, sosyolojide de toplumsal yapının iki temel unsurunun köy ve kent yapıları olduğu ifade edilmektedir. Bahsedilen köy ve kent yerleşmeleri kitabın 56.sayfasında resimler ile örneklendirilmiştir (Şekil 4).

Şekil 4

Toplumsal Yapının Unsuru Köy Yerleşimi (Sayfa 56)

Şekil 5

Toplumsal Değişme Sebep Olan Faktörleri.

Görsel 3.1: Köy yerleşimi örneği

Sosyoloji biliminde toplumlarda değişime sebep olan birbirleriyle bağlantılı birçok faktör olduğu belirtilirken bu faktörlerin zamana ve mekâna göre değiştiği ifade edilmektedir. Dikkatli bakıldığında Yurtseven (2020)'nin bir kavram ağına dönüştürdüğü sosyolojideki toplumsal

değişime sebep olan faktörler özellikle beşerî coğrafya dallarının alt dalları ile uyum sağladığı görülmektedir (Şekil. 5).

Sosyoloji disiplini ile coğrafyanın kesiştiği konulardan biri de göç olgusudur. Farklı sebepler ile kırdan kente, kentten kıra, kentten kente veya ülkeden ülkeye yapılan bir nüfus hareketi olan göç, evrensel bir gerçektir. Bu gerçek toplumları olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Göç alan veya göç veren bölgelerde gelişme, ilerleme gibi olumlu sonuçlar görülürken; gerileme, tenhalaşma gibi olumsuz sonuçlar da görülebilmektedir. Bu konu hem coğrafya hem de sosyoloji tarafından ayrıntılı ele alınmaktadır. Göç konusunda sosyoloji ders kitabının 81.sayfasındaki ifadeler bu duruma örnek oluşturmaktadır: “Nüfus sayısı ya da büyüme oranındaki her ciddi artış ya da azalış, sosyal hayatı olumlu ya da olumsuz etkiler. Tarihte sıkça görüldüğü gibi demografik değişimler kitlesel göçler, kültürel yayılma, bazen savaşlarda göçmenlerin diğer toplumların nüfus bölgelerini istilası şeklinde oluşabileceği gibi kaynakların azalması, toplumun kendi içindeki sosyal dağınıklık ve çatışma ile de oluşabilir.”

Coğrafya ekonomi konularını ele alırken üretim, tüketim ve dağıtım faktörleri göz önüne alınarak irdelenmektedir. Bunlar ekonominin temel konuları olduğu için coğrafya da buna sadık kalmaktadır. Özellikle coğrafya dersi öğretim programının 11.sınıf kazanımlarında bu konu detaylı ele alınmaktadır (MEB, 2018). Ekonomik faaliyet başladığı coğrafi mekânın fiziki ve beşerî özellikleri, ürünlerin bölgeden bölgeye nakli, ülkeden ülkeye ihracatı, insanların üretilen ürünlere olan ihtiyaçları detaylı olarak verilmeye çalışılmaktadır. Yeri geldiğinde ekonomik faaliyetleri etkileyen ulusal ve uluslararası örgütler de açıklanıp tanıtılmaktadır. Aynı şekilde sosyolojide de toplumların yaşamını etkileyen ekonomik faaliyetlere etki eden ulusal ve uluslararası örgütler yeri geldiğinde incelenmektedir. Bu bağlamda incelenen Yurtseven (2020)’nin eserinde ekonomiyi konu alan örgütlerin bazıları şu şekilde verilmiştir: “Birleşmiş Milletler, Dünya Ekonomik Forumu, Uluslararası Para Fonu, Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Ticaret Odası, Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı, Güneydoğu Asya Uluslar Topluluğu, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Afrika Birliği, G7 ve G20 gibi.” Bu konuda coğrafya dersi öğretim programının 11.3.9.b maddesindeki “Türkiye’nin küresel ve bölgesel ölçekteki siyasi, askeri ve ekonomik örgütlerle ilişkisine yer verilir” ifadesi benzer konuların ele alındığı konusunda çarpıcı bir örnektir.

3.2.2. Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramların coğrafyanın ana kollarına göre genel dağılımına ait bulgular

Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabı araştırmacılar tarafından kavramlar yönünden detaylı okunarak, tespit edilen kavramlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında Yer Alan Kavramların Coğrafyanın Ana Kollarına Göre Dağılımı.

Coğrafya Alanları	Tespit Edilen Kavramlar	Oranı (%)	İlgili Kavramların Tekrarı Sayısı (f)	Oranı (%)
Beşeri Coğrafya	234	55.1	5297	75.2
Ekonomik Coğrafya	118	27.8	1080	15.3
Bölgesel Coğrafya	41	9.6	295	5.3
Fiziki Coğrafya	32	7.5	373	4.2
Toplam	425	100.0	7045	100.0

3.2.3. Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramların Beşerî coğrafya ana koluna göre dağılımına ait bulgular

Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramlar Coğrafya disiplininin ana kollarına göre detaylı olarak incelendiğinde ilk sırada Beşerî coğrafya ve onun alt dalları olduğu görülmüştür. Kavramların Beşerî Coğrafyanın alt dallarına göre sıralandığı bulgular Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6

Kavramların Beşerî Coğrafyanın Alt Dallarına Göre Genel Durumu

Coğrafya Alanı	Alt Alan	Kavram Sayısı	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Beşeri Coğrafya	Nüfus Coğrafyası	96	41.0	3433	64.8
	Yerleşme Coğrafyası	78	33.3	456	8.6
	Kültürel Coğrafya	45	19.2	1131	21.4
	Siyasi Coğrafya	15	6.4	277	5.2
	Toplam	234	100.0	5297	100.0

Tablo 6 incelendiğinde Beşerî Coğrafyanın alt dallarında toplam 234 kavramın 5297 kez kullanıldığı görülmektedir. Bu alt dallar içinde yer alan kavramların %41’i Nüfus coğrafyası, %33,3’ü Yerleşme coğrafyası, %19,2’si Kültürel coğrafya ve %6,4’ü Siyasi coğrafya alt dalında toplandığı tespit edilmiştir.

Tespit edilen Beşerî Coğrafyanın alt dallarına ait coğrafi kavramlarından en sık tekrar edilenlerden ilk 20 tanesi Tablo 7’de görülebilir. En sık tekrarlanan bu kavramlar; toplum, kültür, birey, aile, kurum, sosyal, insan, kültürel, yaşam, Türk, yaş, eğitim, kadın, köy, çocuk, sosyalleşme, hayat, toplumsal hayat, okul ve din şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 7

Sosyoloji Ders Kitabında Tespit Edilen Beşerî Coğrafya ile ilişkili Kavramların Bir Kısmı.

Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık
Toplum	864	Sosyal	178	Yaş	112	Sosyalleşme	77
Kültür	367	İnsan	168	Eğitim	110	Hayat	74
Birey	254	Kültürel	153	Kadın	84	Toplumsal	67
Aile	244	Yaşam	146	Köy	79	Okul	66
Kurum	187	Türk	124	Çocuk	77	Din-Dini	62

Kavramlar incelendiğinde daha çok nüfus ve yerleşme alt dallarına ait kavramların daha çok tekrarlandığı açıkça görülmüştür.

3.2.4. Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramların Ekonomik (İktisadi) Coğrafya ana koluna göre dağılımına ait bulgular

Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramlar içinde Ekonomik Coğrafya ve alt dallarına ait kavramların ikinci sırada geldiği tespit edilmiştir. Kavramların Ekonomik Coğrafyanın alt dallarına göre sıralandığı veriler Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8*Ekonomik Coğrafya Alt Dallarina Göre Kullanılan Kavramların Genel Durumu.*

Coğrafya Alanı	Alt Alan	Kavram Sayısı	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Ekonomik Coğrafya	Tarım Coğrafyası	33	28.0	130	12.0
	Genel Ekonomi	27	22.9	440	40.7
	Ticaret Coğrafyası	20	16.9	186	17.2
	Sanayi Coğrafyası	19	16.1	209	19.4
	Ulaşım Coğrafyası	6	5.1	86	8.0
	Turizm Coğrafyası	6	5.1	16	1.5
	Maden Coğrafyası	5	4.2	11	1.0
	Hayvancılık	1	0.8	1	0.1
	Enerji Coğrafyası	1	0.8	1	0.1
	Toplam	118	100.0	1080	100.0

Ekonomik Coğrafya alt dallarına göre kullanılan kavramların yer aldığı Tablo 8 incelendiğinde toplam 118 kavramın 1080 defa kullanıldığı görülmektedir. Ekonomik Coğrafyada tespit edilen bu kavramların alt dallar arasında dağılımında; Tarım coğrafyası %28, genel ekonomi konuları %22,9, Ticaret coğrafyası %16,9, Sanayi coğrafyası %16,1, Ulaşım coğrafyası %5,1, Turizm coğrafyası %5,1, Maden coğrafyası %4,2, Hayvancılık %0,8 ve Enerji coğrafyası %0,8 şeklindedir.

Ekonomik coğrafyanın alt dallarında tespit edilen coğrafi kavramlarından en sık tekrar edilenlerden ilk 20 tanesi Tablo 9'da görülmektedir. En sık tekrarlanan bu kavramlar; ekonomi, zaman, üretim, araç, çalışma, tüketim, tarım, sanayi, gelir, piyasa, sermaye, tüketici, enflasyon, sanayileşme, ticaret, mal, rekabet, fabrika, para ve kapitalist sistem şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 9*Sosyoloji Ders Kitabında Tespit Edilen Ekonomik Coğrafya ile İlişkili Kavramlarının Bir Kısmı*

Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık
Ekonomi	166	Tüketim	44	Sermaye	16	Mal	14
Zaman	89	Tarım	36	Tüketici	16	Rekabet	14
Üretim	80	Sanayi	34	Enflasyon	15	Fabrika	13
Araç	65	Gelir	19	Sanayileşme	15	Para	13
Çalışma	45	Piyasa	16	Ticaret	15	Kapitalist	12

Kavramlar incelendiğinde daha çok sanayi coğrafyası, ticaret coğrafyası ve tarım coğrafyası alt dallarına ait kavramların daha çok tekrarlandığı açıkça görülmektedir.

3.2.5. Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında Yer Alan Kavramların Bölgesel coğrafya Ana Koluna Göre Dağılımına Ait Bulgular

Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramların yer aldığı üçüncü sıra Bölgesel Coğrafya ve onun alt dallarıdır. Sosyoloji ders kitabındaki kavramların Bölgesel coğrafyanın alt dallarına göre sıralanması Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10

Bölgesel Coğrafya Alt Dallarına Göre Kullanılan Kavramların Genel Durumu

Alt Alan	Kavram Sayısı	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Ülkeler	24	58.5	135	45.8
Bölgeler	12	29.3	16	5.4
Kıtalar	3	7.3	19	6.4
Genel Kavramlar	2	4.9	125	42.4
Toplam	41	100.0	295	100.0

Tablo 10 incelendiğinde Bölgesel Coğrafyanın alt dallarında toplam 41 kavramın 295 defa farklı bölümlerde kullanıldığı görülmektedir. Bu alt dallar içinde yer alan kavramların %55'i Ülkeler coğrafyası, %27,8'i Bölgeler coğrafyası, %9,6'sı Kıtalar coğrafyası ve %7,5'i Genel bölgesel coğrafya kavramları adı altında toplandığı görülmüştür.

Bölgesel Coğrafyanın alt dallarına ait coğrafi kavramlarından en sık tekrar edilenlerden ilk 20 tanesi Tablo 11'de yer almaktadır. En sık tekrarlanan bu kavramlar; ülke, Türkiye, bölge, Avrupa, Osmanlı Devleti, İsviçre, ABD, Almanya, Fransa, Hindistan, Anadolu, Azerbaycan, İngiltere, Japonya, Akdeniz, Amerika, Batı Avrupa, İspanya, İzlanda ve Kuveyt şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 11

Sosyoloji Ders Kitabında Tespit Edilen Bölgesel Coğrafya ile İlişkili Kavramlarının Bir Kısmı

Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık
Ülke	107	İsviçre	6	Anadolu	4	Amerika	2
Türkiye	71	ABD	5	Azerbaycan	4	Batı	2
Bölge	18	Almanya	5	İngiltere	4	İspanya	2
Avrupa	15	Fransa	5	Japonya	3	İzlanda	2
Osmanlı	9	Hindistan	5	Akdeniz	2	Kuveyt	2

Bölgesel coğrafyanın alt dallarına göre sıralanan kavramlar incelendiğinde daha çok ülke ve kıtalara ait isimlerin daha çok tekrarlandığı açıkça görülmüştür.

3.2.6. Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında Yer Alan Kavramların Fiziki Coğrafya Ana Koluna Göre Dağılımına Ait Bulgular

Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabında yer alan kavramların yer aldığı dördüncü sıra Fiziki Coğrafya ve onun alt dallarına itir. Sosyoloji ders kitabındaki kavramların Fiziki coğrafyanın alt dallarına göre sıralanması Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12*Fiziki Coğrafya Alt Dallarına Göre Kullanılan Kavramların Genel Durumu*

Alt Alan	Kavram Sayısı	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Jeomorfoloji	8	25.0	60	16.1
Hidrografya	7	21.9	11	2.9
Klimatoloji	7	21.9	155	41.6
Biyocoğrafya	5	15.6	123	33.0
Kartoğrafya-Matematik Coğrafya	5	15.6	24	6.4
Toplam	32	100.0	373	100.0

Ders kitabında Fiziki Coğrafyanın alt dallarında toplam 32 kavramın 373 defa farklı bölümlerde kullanıldığı görülmektedir. Burada en çok jeomorfoloji kavramlarının (%25) kullanıldığı görülürken onu Hidrografya (%21,9), Klimatoloji (%21,9) ve Biyocoğrafyanın (15,6) takip ettiği görülmektedir. En az ise %15,6'lık bir oran ile Kartoğrafya-Matematik coğrafya kavramlarının oluşturduğu görülmektedir.

Fiziki Coğrafyanın alt dallarına ait kavramlarından en sık tekrar edilenler Tablo 13'te yer almaktadır. En sık tekrarlanan bu kavramlar; yer, dünya, çevre, ortam, mekân, batı, ışık, doğa, coğrafi, doğal çevre, coğrafya, iklim, su, ekoloji, hava, iklim değişimi, bitki, kıyı, körfez ve küresel iklim değişikliği şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 13*Sosyoloji Ders Kitabında Tespit Edilen Fiziki Coğrafya ile İlişkili Kavramlarının Bir Kısmı*

Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık	Kavram	Sıklık
Yer	116	Batı	14	Coğrafya	6	İklim Değişimi	3
Dünya	81	Işık	14	İklim	6	Bitki	2
Çevre	30	Doğa	11	Su	4	Kıyı	2
Ortam	23	Coğrafi	8	Ekoloji	3	Körfez	2
Mekân	22	Doğal Çevre	7	Hava	3	Küresel İklim	2

Fiziki coğrafyanın alt dallarına göre sıralanan kavramlar incelendiğinde daha çok klimatoloji (iklim) ve kartoğrafya (harita) alt dallarına ait kavramların daha çok tekrarlandığı açıkça görülmüştür.

3.3. Ortaöğretim Sosyoloji Ders Kitabının Disiplinlerarası Eğitim Bağlamında Coğrafya Eğitimine Katkısına Ait Bulgular

Sosyoloji ders kitabı içeriğindeki metin içerikleri, kavramlar, terimler, şekiller, resimler sosyoloji dersi öğretim programının öngördüğü konuları kavratırken bir taraftan da coğrafya disiplinine fayda sağlamaktadır. Bu özelliğe kitabın birçok noktasında karşlaşılmaktadır.

Ders kitabında sayfa 14'te yer alan "Alışveriş sırasındaki satıcı ile müşteri ilişkisi ilk bakışta ekonomik bir olay gibi görünebilir. Ancak yakından incelendiğinde ilişkinin arka planında hiç de ekonomik olmayan pek çok toplumsal faktörün olduğu görülebilir" şeklindeki açıklamada bir taraftan toplumsal bir duruma işaret edilirken diğer taraftan da bu durum coğrafi öğeler ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Burada hem kullanılan resim hem de metin içeriği ekonomik coğrafyaya işaret etmektedir.

Toplumların gelişiminde önemli bir dönüm noktası olan Sanayi Devriminin ortaya çıkardığı durum sayfa 24'te açıklanmaktadır. Özellikle beşerî ve ekonomik coğrafyada birçok gelişme ve değişimin sebebi ve başlangıcı olarak gösterilen ve aktarılan Sanayi Devrimi, bu kitapta toplumsal hayatın değişimine etkisinden bahsedilmektedir: “Sanayileşme sürecinde eğitimden, dine, çalışma hayatından aileye, kültürden yaşama alışkanlıklarına, mimariden kurumsal yapılanmalara kadar her alanda köklü değişimler yaşanmıştır... Sanayileşme süreci ve Fransız Devrimi beraberinde toplumsal hayatın hemen her alanında düzensizlikler getirmiştir.” Toplumun eski işleyişini kökten değiştirdiği ve beraberinde bazı olumsuzluklarında orta çıktığı bu metinde ifade dilmektedir.

Ders kitabının birçok etkinliğinde yine coğrafya dersinde de kullanılan etkinlikler örnek olarak gösterilmiştir. Kitapta coğrafya için önemli olan öğretim yöntemlerinden; açık hava etkinliği, gezi, uygulama anlamını taşıyan sayfa 37'deki “tarım uygulamasına katılan çocuklar” ve sayfa 75'teki “Kuyucak Köyü lavanta tarlaları” etkinlikleri ile disiplinlerarası iş birliğinin önemli bir noktası işaret edilmiştir. Yine sayfa 77'de “Kemer sahili ve yat limanı” sayfa 78'deki “Sanayileşen Kocaeli” sayfa 81'deki “Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların yerleştirildiği kamplardan biri (Gaziantep)” ve sayfa 88'deki “geleneksel ve modern tarım” adındaki etkinlikler bu iş birliğinin önemli örneklerindedir. Bu örnekler daha da çoğaltılabilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Disiplinlerarası eğitim açısından Ortaöğretim Sosyoloji dersi kitabından elde edilen bulgular neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Ders kitabının incelenmesinden önce her iki disiplinin öğretim programları incelendiğinde program benzerlikleri ve farklılıkları görülmüştür. Sosyoloji ve coğrafya programlarında ünitelerinin konu, kazanım ve kavram bakımından benzer yönleri özellikle beşerî coğrafya, insan ve insanın mekân üzerindeki etkisini içeren konular çevresinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Daha çok insan, nüfus, mekân, yerleşme ve ekonomi kavramlarının her iki disiplinde kesiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Coğrafya ile sosyoloji arasındaki ilişkiyi ele alan Eren ve Özdemir (2020)'e göre hem sosyolojinin hem de coğrafyanın insan yaşamını biçimlendiren çok boyutlu bir yapısının bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu bakımdan sosyal gerçeklik ve fiziksel çevre arasındaki ilişki bağlamında coğrafya ve sosyolojinin eğitim üzerindeki potansiyel etkileri değerlendirilmeye değer nitelikte bulunmuştur. Turan (2019)'un 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programını disiplinlerarası öğrenme alanları bağlamında incelediği çalışmasında, programdaki kazanımlarda sosyoloji ve coğrafya disiplinlerinin kesişme noktalarına değindiği görülmüştür. Arslan (2018)'in “Cumhuriyetin temel değerlerinin aktarılmasında tarih, coğrafya, felsefe, sosyoloji ve edebiyat programlarının eleştirel olarak değerlendirilmesi” adındaki çalışmasında, öğretim programlarında temel değerlerin aktarılması için son dönemlerde disiplinlerarası yaklaşımın uygulandığını ifade etmiştir. Bu yönü ile disiplinlerarası yaklaşımın özellikle 1990'lı yıllardan sonra ön plana çıktığı, sosyoloji ve coğrafyanın ilişkili konularda kesişme noktalarının bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Her iki disiplinin öğretim programlarında ünite kazanım yapıları, milli manevi değerler, öğretim materyalleri ve ölçme değerlendirme araçları bakımından benzerlik görülürken, öğretim yöntemleri, amaçlar ve beceriler konusunda farklılıkların görüldüğü sonucu elde edilmiştir.

Ortaöğretim Sosyoloji dersi kitabı incelendiğinde, öğretim programında belirtilen genel amaçlar doğrultusunda hazırlandığı ve 6 üniteden oluştuğu görülmüştür. Bu ünite başlıklarındaki konuların coğrafya öğretim programı ile örtüşen taraflarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Coğrafya disiplininde özellikle beşerî-iktisadi coğrafya konularından nüfus, yerleşme, siyasi, kültür, medeniyet, tarım, sanayi, ticaret, ulaşım ve turizm konuları dikkat çekici bir şekilde benzeşmektedir. Ayrıca sosyoloji kitabında toplumlarda değişime sebep olan birçok faktör olduğu

ve bu faktörlerin zamana ve mekânâ göre değiştiği belirtilirken mekân üzerindeki değişimler coğrafya perspektifinde ele alınmıştır.

İki disiplinin keşiştiği evrensel konulardan biri de g olgusudur. G alan veya g veren belerde meydana gelen gelişim ve değişimler bu ders kitabında hem coğrafya yn hem de sosyolojik tarafının ayrıntılı olarak ele alındığı grlmştr. Bunun yanında ekonominin üretim, tketim ve dağıtım bağlamında incelenmesi, ekonomik faaliyetleri etkileyen ulusal ve uluslararasırgtlerden yeri geldiğince bahsedilmesi ders kitabı veğretim programı aısından benzer noktaları oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ortağretim sosyoloji ders kitabında 425 farklı kavram tespit edilmiş ve bunların kitap metninin farklı noktalarında farklı sıklıklarda kullanıldığı sonucunu elde edilmiştir. Ders kitabında tespit edilen kavramların sıklıklarına gre kategorize edildiğinde; Beşer coğrafya, Ekonomik coğrafya, Blgesel coğrafya ve Fiziki coğrafya kavramları şeklinde sıralandığı grlmştr. Bu sonu kitabın coğrafya disiplinine yardımcı bir kaynak olabileceğini gstermektedir.

Sosyoloji ders kitabındaki Beşer coğrafya kavramları incelendiğinde en fazla nfus, yerleşme kltr ve siyasi coğrafya konularının sırasıylan planda olduğu grlmştr. Bu alanda toplum, birey, kltr, aile, yerleşme kavramlarına atıfta bulunulduğu beşer coğrafyanın sosyoloji ile ilişkisininst dzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen ders kitabındaki Ekonomik coğrafya kavramları başta tarım olmakzere, genel ekonomi kavramları, ticaret, sanayi, ulaşım, turizm ve madencilik alanlarında yoğunlaştığı grlmştr.zellikle ekonomi, zaman, üretim, ara,alışma, tketim, tarım, sanayi, gelir, piyasa, sermaye, tketicisi, enflasyon gibi kavramlaroka tekrarlanarak sosyoloji ve ekonomik coğrafya ilişkisinin sağlamlaştığı anlaşılmıştır.

Sosyoloji ders kitabındaki Blgesel coğrafya kavramları incelendiğinde coğrafya kavramlarınınlke, blge, kıta isimleri ve genel kavramlarda yoğunlaştığı, dahaoklke kavramı ve bazı devlet isimlerinin tekrarlandığı grlmştr. İncelenen ders kitabındaki Ekonomik coğrafya kavramları ele alındığında jeomorfoloji, hidrografya, klimatoloji, biyocoğrafya ve kartografya dallarına gre sıralandığı tespit edilmiştir. Bu konuda yer, dnya,evre, ortam ve mekn kavramlarının en fazla kullanılan kavramlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ortağretim sosyoloji ders kitabı metin ierikleri, kullanılan kavramlar, terimler, grafikler ve resimler hem coğrafya hem de sosyoloji dersiğretim programınınngrdğ konuları ele aldığı grlmştr.rneğin toplumdaki ekonomik hayatın işleyişi, g ve sığınmacılar, Sanayi Devriminin ortayaıkışı ve etkileri, tarım uygulamarneklere ve yer şekilleri gibi coğrafyanın da temel konularının detaylı olarak işlenmesi disiplinlerarası bir etkileşimin temellerini oluşturmaktadır. Bu tr konu benzerliği ve yakınlığı bir taraftan sosyoloji sosyoloji disiplinine, diğer taraftan coğrafya disiplinine fayda sağlamaktadır. Ayrıca ders kitabındağretim yntemleri konusunda coğrafya disiplini iinnemli olan aık hava etkinliği ve geziler gibi yntemlere vurgu yapılması dikkatekmiştir.

Sonu olarak Ortağretim sosyoloji ders kitabı disiplinlerarası eğitim bağlamında incelendiğinde coğrafya branşının beşer iktisadi alanıyla yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.ğretim programları, kazanımlar,niteler, metin ierikleri, kavramlar, terimler, kullanılan resim, grafik ve şekiller, etkinlikrneklere birbiri ile benzerlik gstermekte benzer ve ilişkili konuları ele almaktadır. Bu sebeple sosyoloji ve coğrafya disiplinlerininzellikle uygulamaya geilen ortağretim kurumlarında işbirliği yapmaları, yeri geldiğinde her iki dersi ders kitaplarının keşişen konularda birlikte kullanılmasınerilmektedir. Bu işbirliği gerekleştirildiği takdirde her iki disiplinde de olumlu sonular alınabileceği ortadadır. Ayrıca araştırmacılara disiplinlerarası eğitim bağlamında sosyoloji ve coğrafya arasında işbirliğini inceleyen farklı araştırma yntemleri verneklemler ile yapılacak yeni araştırmalarnerilebilir.

Ders kitaplarında kazanımların daha iyi anlatılabilmesi için günlük hayattan örnekler seçilmesine özen gösterilebilir.

Ayrıca Gürkan ve Doğanay (2016)'nin belirttiği gibi disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı analogi tekniği ile; Çiftçi (2017)'nin ifade ettiği gibi Programlarda disiplinlerarası yaklaşım doğrudan teorik ve uygulamalı boyutu ile ve Cura ve Ercan-Yalman (2019)'nin araştırmalarında belirttiği gibi; disiplinlerarası yaklaşım ile ölçekler geliştirilerek alanyazına katkı ve disiplinlerarası iş birliği sağlanabilir.

Sosyoloji ve coğrafya işbirliğinin geliştirilmesi için yeni ders kitapları yazılırken, bu konuda uzman bilim insanlarının görüşleri de dikkate alınarak disiplinlerarası eğitim anlayışı ders kitaplarına yansıtılabilir.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C. (2007). *Yüksek öğretimde değişim: Global trendler ve yeni paradigmlar. Değişim çağında yüksek öğretim: Global trendler ve yeni paradigmlar*. Yaşar Üniversitesi Yayını.
- Arslan, S. (2018). Cumhuriyetin temel değerlerinin aktarılmasında tarih, coğrafya, felsefe, sosyoloji ve edebiyat programlarının eleştirel olarak değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(13), 1-34. https://www.sobider.net/FileUpload/ep842424/File/cumhuriyetin_temel_nitelikleri_odev.pdf adresinden 16.10.2023 tarihinde edinilmiştir.
- Aybek, B. (2001). Disiplinlerarası (bütünleştirilmiş) öğretim yaklaşımı. *Eurasian Journal of Educational Research*, (3-4), 1-7. https://ejer.com.tr/wp-content/uploads/2021/01/ejer_2001-3-4.pdf adresinden 26.10.2023 tarihinde edinilmiştir.
- Ayık, U., & İlik, İ. (2020). Orhan Kemal'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" ve "Gurbet Kuşları" romanlarının edebiyat coğrafyası açısından incelenmesi. *Coğrafya Dergisi*, (40), s. 259-274. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2020-0008>
- Aytar, A., & Yarar-Kaptan, S. (2021). Öğretmen adaylarının disiplinlerarası eğitime ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler ve Değerler Eğitimi Dergisi* 2(1), s. 24-50, <https://doi.org/10.29329/jsve.2021.410.2>.
- Bear, A. & Skorton, D. (2019). The world needs students with interdisciplinary education. *Issues in Science and Technology*, (35)2, 60-62. <https://www.jstor.org/stable/26948993> adresinden 05.02.2024 tarihinde edinilmiştir.
- Bennetts, T. (2005). Progression in geographical understanding. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 14 (2), 112-132.
- Consorte-McCrea, A., & Newing, H. (2015). Creating spaces for interdisciplinary exchange in higher education: A case study. *Local Economy*, 30(3), 265-279. <https://doi.org/10.1177/0269094215578219>
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2013). *Research methods in education*. Routledge.
- Cooper, K., & White, R. E. (2012). *Post-modern çağda nitel araştırma: Nitel araştırma bağlamları*. Springer.
- Cura, G., & Ercan Yalman, F. (2019). Fen bilimleri öğretmen adaylarının disiplinlerarası yaklaşıma dayalı öğretimi kullanma düzeylerinin incelenmesi. *Online Fen Eğitimi Dergisi*, 4(2), 131-153

- Çepni, O. (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya kavramlarına ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çiftçi, F. (2017). Disiplinlerarası yaklaşım bağlamında Türkçe eğitimi lisans programlarında okutulan seçmeli derslerin değerlendirilmesi. *1st International Black Sea Conference on Language and Language Education (September 22-23, 2017)*, p.240-251, Ondokuz Mayıs University.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitim Sözlüğü (Dictionary of Education)*. Pegem A Yayıncılık.
- Demirkasımoğlu, N. (2021). Nitel araştırma geleneğinde nicel göstergelerin kullanımı ve genellenebilirlik üzerine bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42, Özel sayı 1), 231-242. <https://doi.org/10.30794/pausbed.801464>
- Doğan, C. (2014). *Coğrafya Öğretiminde Disiplinlerarası Ders İşlenişinin Başarıya Etkisinin Değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Drake, S. M., & Burns, R. C. (2004). *Meeting Standards Through Integrated Curriculum*. Association for Supervision and Curriculum Development.
- Duman, B., & Aybek, B. (2003). Süreç temelli ve disiplinlerarası öğretim yaklaşımlarının karşılaştırılması. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 1-12.
- Eğribel, E. & Özcan, U. (2006). *Sosyoloji ve Coğrafya*. Türk Sosyoloji Araştırmaları Sosyoloji Yıllığı-Kitap 15, İ.Ü. Sosyoloji Araştırmaları Merkezi Çalışması. Kızılelma Yayıncılık.
- Eren, S., & Özdemir, B. (2020). Alan çalışmaları ve eğitimlerinde etkileşimli yaklaşım: sosyoloji ve coğrafya ilişkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 93-110. <https://doi.org/10.30855/gjes.2020.06.01.006>
- Eroğul, N., & Zabun, B. (2021). Ortaöğretim sosyoloji ders kitaplarının yaşlılığın sosyolojik öğretimi açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi (TEBD)*, 19(1), 635-662. <https://doi.org/10.37217/tebd.902965>.
- Gezer, E. (2022). *İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan coğrafi kavramların incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş, H. (2015). *Eğitim Bilimleri Terimleri Sözlüğü*. Ütopya Yayınları.
- Gürkan, B., & Doğanay, A. (2016). Sosyal bilgiler dersinde disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı analogi tekniği uygulamalarının kavram gelişimine etkisi: Bir durum çalışması. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 11(19)*, 395-416, <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9861>
- İnce, Z. (2019). Coğrafya konularının 9.sınıf İngilizce öğretim programında ve ders kitaplarındaki kapsamının incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*. 2(2), 149-165.
- İnce, Z. (2021). Disiplinlerarası eğitim bağlamında coğrafya konularının 12.sınıf İngilizce öğretim programında ve ders kitabındaki yerinin değerlendirilmesi. O. Zahal, & Ö. Yahşi içinde, *Eğitim bilimlerinde araştırma ve değerlendirmeler cilt 1* (s. 43-62). Gece Kitaplığı.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (25.Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kızılay, E., & Kırmızıgül, A. S. (2019). Disiplinlerarasındaki ilişkiye dair fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 1-9.

- Klein, J. T. (1990). *Interdisciplinarity: History, Theory, & Practice*. Wayne State University Press.
- Küçük, K. (2019). *Edebiyat eserlerinin coğrafya öğretiminde kullanılması üzerine bir inceleme: Cumhuriyet dönemi Türk şiirindeki coğrafi öğeler*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lattuca, L. R. (2001). *Creating Interdisciplinarity: Interdisciplinary Research and Teaching among College and University Faculty*. Vanderbilt University Press.
- Liegeot, J. (2020). *The Importance of Interdisciplinary Education*. West Chester University of Pennsylvania. [Master's Theses]. https://digitalcommons.wcupa.edu/all_theses/178/ adresinden 02.02.2024 tarihinde edinilmiştir.
- Maxwell, J. A. (2010). Using numbers in qualitative research. *Qualitative inquiry*, 16(6), 475-482. <https://doi.org/10.1177/1077800410364740>
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*. (Çev. Gümüş, A. & Durgun, M.S). BilgeSu Yayıncılık
- MEB. (2009). *Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programı (2009)*. Milli Eğitim Bakanlığı, Telim Terbiye kurulu Başkanlığı: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=795> adresinden 25.05.2023 tarihinde edinilmiştir adresinden alındı
- MEB. (2018). *Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı 2018*. Milli Eğitim Bakanlığı, Telim Terbiye kurulu Başkanlığı: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=336> adresinden 19.08.2023 tarihinde alındı
- MEB. (2019). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurulları ve Zümreleri Yönergesi*. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/27181000_MEB_EK_ve_ZY_27.08.2019.pdf adresinden 19.08.2023 tarihinde alınmıştır.
- Merriam, S. B. (1998). *case study research in education a qualitative approach*. Jossey-Bass Publishing.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *qualitative data analysis*. Thousand Oaks: CA: Sage Publications.
- Mulder, M. (2012). Interdisciplinarity and education: towards principles of pedagogical practice, *The Journal of Agricultural Education and Extension*, 18(5), 437-442, <https://doi.org/10.1080/1389224X.2012.710467>
- Onan, B. (2017). Dil öğretiminde disiplinlerarası yaklaşımlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 145-159.
- Öncül, R. (2000). *eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özkan, T. (2021). Necati Cumalı'nın oyunlarında mekân ve coğrafyanın kurgulanışı: Kent ve kasaba imgesi. *ARTS: Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, (Necati Cumalı Özel Sayısı), 44-73. <http://arts.artuklu.edu.tr/en/download/article-file/1825518> adresinden 19.10.2023 tarihinde alınmıştır.
- Öztürk, C., Tuncel, G., & Oğuz, Ş. (2019). Analysis of social novels in terms of goals of teaching social studies. *Kastamonu Education Journal*, 27(4), 1505-1516. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3102>

- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (55), 459-496.
- Sezer, A., & Şanlı, C. (2017). Coğrafya öğretim programında ve ders kitaplarında göç olgusu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (36), 16-25.
- Şahin, F., Göçük, A., & Sevgi, Y. (2018). Fizik, kimya, biyoloji ve fen bilgisi öğretmen adaylarının disiplinlerarası ilişki kurma düzeylerinin incelenmesi: Kan basıncı. *Fen Bilimleri ve Öğretimi Dergisi*, 6(1), 73-95.
- Tange, H. (2016) Inclusive and exclusive knowledge practices in interdisciplinary, international education, *International Journal of Inclusive Education*, 20(10), 1097-1108. <https://doi.org/10.1080/13603116.2016.1155660>
- Tercan, H., & Yıldız-Bıçakcı, M. (2016). Sağlık bilimlerinde transdisipliner yaklaşım içerisinde çocuk gelişimcinin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (3), 157-168.
- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programının disiplinlerarası yapısının incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 2(2), 166-190.
- Uğraş, M. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin stem uygulamalarına yönelik görüşleri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 39-54.
- Üredi, P. (2022). Disiplinlerarası bağlamda eğitim ve öğretim sürecine çok yönlü bakış. Çakır, E. Ö. ve Emen H. içinde, *Sosyal ve Eğitim Bilimlerinde Yeni Yaklaşımlar* (s. 229-238). Berikan Yayınevi.
- Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (12), 89-94.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık Dokuzuncu Baskı.
- Yıldırım, B. (2015). İçerik çözümlemesi yönteminin tarihsel gelişimi uygulama alanları ve aşamaları. Yıldırım, B. içinde, *İletişim Araştırmalarında Yöntemler Uygulama ve Örneklerle* (s. 105-154). L-T Literatürk Akademia.
- Yurtseven, M. (2020). *Ortaöğretim sosyoloji ders kitabı*. Tuna Matbaacılık.
- Zabun, B. (2012). Türkiye’de sosyoloji dersi öğretim programlarının amaç ve içeriklerinin toplumsal değişmeye paralel olarak değişimi. *GEFAD/GUJGEF* 32(1), 157-170.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In secondary education institutions, education and training are carried out in more than 10 disciplines in science, art and social fields. This training can be defined as disciplinary training, carried out by separate branches. However, the limited benefits and success of disciplinary education and training have resulted in an interdisciplinary approach that touches on the importance of communicating with other disciplines (Yıldırım, 1996). Interdisciplinary trend, especially after the 1980s; has moved towards interdisciplinary and transdisciplinary education (Klein, 1990; Lattuca, 2001; Drake & Burns, 2004).

Interdisciplinary education is actually seen in the education system in Turkey, especially at the secondary education level. In this regard, teachers decide on interdisciplinary cooperation in group teachers' assemblies held at the beginning of the year.

It is seen that there are interdisciplinary studies on different subjects in both geography and sociology. Sociology, which is an important branch of science in examining societies, evaluating them and comparing them with other societies from different aspects, is intertwined with many scientific fields and benefits from them. One of the sciences that sociology benefits from and establishes relationships with is geography. There is a significant closeness and cooperation in the field of subject unity and interaction, especially in human geography issues. Social events are events that take place in space as well as in time. It is in this context that the relationship between sociology and geography comes to the fore becomes meaningful (Eğribel & Özcan, 2006).

In this research, it is aimed to examine the secondary school sociology textbook and curriculum in terms of geographical concepts and geography curriculum in the context of interdisciplinary education. For this purpose, answers were sought to the following questions;

- What are the structure, similarities and differences of Secondary Education Sociology and Geography Course Curriculum?
- What is the distribution of geographical concepts in the Secondary Education Sociology Textbook according to the branches of geography?
- What is the contribution of the Secondary Education Sociology Textbook to sociology and geography education in the context of interdisciplinary education?

Method

Qualitative research method was preferred in this research, which is an interdisciplinary study in the branches of geography and sociology. In this context, in qualitative research, the researcher plays a role in collecting and interpreting the research data and ultimately transforming his hypothesis into a structure (Cooper & White, 2012). Additionally, in qualitative research, interview, observation and document analysis are used as data collection methods (Merriam, 1998). In this research, where geographical concepts in sociology textbooks are listed according to categories and subcategories based on the main branches of geography, document review pattern was preferred as the data collection method.

Findings

When the secondary education Sociology course curriculum and Geography course curriculum are examined, it is seen that the Sociology course is programmed at only one grade level. On the other hand, it is seen that the geography course is programmed at four grade levels, has a different number of objectives at each grade level, and with this structure, has more objectives and number of course hours than the sociology course.

When Secondary Education Sociology Textbook examined; It is seen that the three basic forms of reasoning that form the basis of the scientific method are Analogy, Induction and Deduction. On the other hand, the subjects of geography science; It is handled according to the principles of cause-effect, relevance and distribution. Also 425 geographical concepts were identified in the Sociology textbook examined. In the distribution of the identified concepts in terms of branches of geography, a ranking was made from largest to smallest according to the number of frequencies. It is seen that the words and concepts identified in the book are repeated at different frequencies and used 7045 times (Table 4). When the identified concepts are categorized according to their frequency, it is seen that the highest frequency rate is composed of human geography concepts with 75.2%. The 234 concepts identified in this field were repeated 5297 times in total at different frequencies. Economic geography concepts come second (15.3%).

Then, the concepts of Regional geography (5.3%) and Physical geography (4.2%) are listed. The examined Sociology textbook can thus be seen as a geography auxiliary resource.

Results and Discussions

When the Secondary Education Sociology textbook and curriculum were examined according to geography subjects in terms of interdisciplinary education, similarities and differences were seen in the programs. It has been observed that the units in sociology and geography programs have similar aspects in terms of subject, outcome and concept, and are concentrated around topics including human geography, people and the impact of people on space. It has been concluded that the concepts of human, population, space, settlement and economy intersect in both disciplines.

In the discipline of geography, human-economic geography issues such as population, settlement, politics, culture, civilization, agriculture, industry, trade, transportation and tourism are strikingly similar to sociology. It has been observed that the text contents of the secondary school sociology textbook, the concepts, terms, graphics and pictures used, address the topics envisaged by both the geography and sociology course curriculum. This type of subject similarity and closeness, on the one hand, explains the discipline of sociology and, on the other hand, benefits the discipline of geography. In addition, it is noteworthy that the textbook emphasizes teaching methods such as outdoor activities and excursions, which are important for the discipline of geography.

As a result, when the secondary school sociology textbook was examined in the context of interdisciplinary education, it was concluded that the geography branch is closely related to the human and economic field. Curriculum, achievements, units, text contents, concepts, terms, images, graphics and figures used, activity examples are similar to each other and address similar and related topics. For this reason, it is recommended that sociology and geography disciplines cooperate, especially in secondary education institutions where the practice is implemented, and when necessary, textbooks of both courses should be used together on intersecting issues. Care can be taken to choose examples from daily life in textbooks to better explain the achievements.